

Millətə, ümmətə xidmət, Vətənə, dövlətə sədaqət

Ölkəmizin dini kadrlara yanaşma meyarı budur

Müsaibimiz Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Mübariz Qurbanlıdır.

– Mübariz müəllim, bildiyimiz kimi, din təcə mənaviyyat mövzusu deyil, həm də təhlükəsizlik məsələsidir. Xüsusilə Azərbaycan kimi həsas strateji regionda yerləşən ölkələr üçün bu məsələ olduqca əhəmiyyətlidir. Siz necə düşüncünüz?

– Azərbaycanın tarixən müxtəlif mədəniyyətlərin, sivilizasiyaların, dinlərin qovuşduğu, qədim İpək Yolunun üzərində yerləşən, Şərqlə Qərblə arasında körpü rolunu oynayan məkan olması burada yaşayan əhəlinin dini-etnik tərkibinin və dini inanclarının formalaşmasında mühüm rol oynamışdır. Azərbaycanın ərazisində tarixən müxtəlif xalqların və dinlərin nümayəndələri birgə, yanaşı yaşayıblar, aralarında daim dostluq əlaqələri olub.

Azərbaycanda milli, irqi və dini zəmində ayrı-seçkilik halları olmamış, dini-mədəni müxtəliflik tolerant və multikultural dəyərlərin inkişafına təkan vermişdir. Təbii ki, qloballaşma ilə bağlı çağırışların vüsət aldığı müasir dövrdə milli-mənəvi dəyərlərimizin və adət-ənənələrimizin qorunub saxlanılması bizdən xüsusilə mənavi məsuliyyət tələb edir. Nəzərə alsaq ki, din insanların şüuruna və cəmiyyətə təsir göstərmək baxımından olduqca güclü vasitədir, onun bu gücündən sui-istifadə edən məkrli qüvvələr tarix boyu öz maraqlarını, siyasi-iqtisadi hegemonluqlarını təmin etmək üçün dindən daha geniş şəkildə yararlanmağa çalışıblar. Bu proses müasir dövrdə də davam etməkdədir. Nəticədə isə insanları vəhdətə, qarşılıqlı hörmət şəraitində yaşamağa çağıran dinlərin əsl mahiyyəti təhrif olunur və din müxtəlif siyasi oyunların alətinə çevrilir.

Son illərdə Yaxın Şərqdə baş verən hadisələrin bu coğrafiyada yerləşən ölkələrə və onların vətəndaşlarına zərər vurmaqla yanaşı, region dövlətləri üçün də ciddi təhlükə yaratdığına şahid olduq. Bunun əsas qaynağı isə dinin siyasiləşməsi və terror vasitəsinə çevrilməsidir ki, nəticədə yüz minlərlə insan həlak olub, milyonlarla insan öz yurd-yuvasından didərgin düşüb. Bir sözlə, din siyasiləşəndə çox təhlükəli silaha çevrilir. Hazırkı dövrdə dini təhlükəsizlik milli təhlükəsizliyin, o cümlədən global təhlükəsizliyin əsas komponentlərindən biridir.

– SSRİ dövründə mövcud olmuş ideoloji qadağalar xalqımızın dini-mədəni dəyərlərinə bağlılığını sıradan çıxara bilmədi. Azərbaycanın yenidən dövlət müstəqilliyini bərpa etməsindən sonra İstər müsəlman, istərsə də xristian ölkələrindən respublikamıza missioner təşkilatlar ayaq açıb zərərli fəaliyyət göstərməyə çalışdılar. Ümumiyyətlə, qeyri-ənənəvi dini cərəyanların ölkəmizin dini durumuna təsiri hansı səviyyədədir?

– Məlumdur ki, sovet hakimiyyəti dövründə mövcud olan ideoloji qadağalara baxmayaraq, xalqımız özünün milli-mənəvi dəyərlərini və adət-ənənələrini qorumuş, bəzən gizli, bəzən də aşkar şəkildə milli və dini bayramları qeyd etmişdir. Yaxın tarixi dövrü əhatə edən, mürəkkəb ictimai-siyasi və sosial-iqtisadi şəraitdə baş verən hadisələrin təhlili ölkəmizin taleyüklü sınaqlardan necə uğurla çıxdığını bir daha göstərir. 1990-cı ilin əvvəllərində Ermənistan silahlı qüvvələrinin torpaqlarımızı işğal etməsi nəticəsində bir milyonun artıq vətəndaşımızın doğma yurdlarından qaçqın və məcburi köçkün düşməsi, müstəqilliyini yeni bərpa etmiş dövlətin iqtisadi və sosial dayaqlarının zəif olması həmin dövrdə

Azərbaycanı böyük humanitar fəlakətə üz-üzə qoydu. Belə çətin sosial-iqtisadi şəraitdə humanitar yardım adı altında müxtəlif ölkələrin fondları, yardım təşkilatları respublikamıza ayaq açdı. Onlar ölkəmizdəki sosial-iqtisadi böhran vəziyyətindən və Qarabağda ağır döyüşlərin getməsindən istifadə edərək dini durumu gərginləşdirmək, radikal dini cərəyanların Azərbaycanda yayılması istiqamətində geniş fəaliyyət göstərdilər. Hətta qonşu ölkələrdə fəaliyyəti qanunla qadağan edilmiş bir sıra qeyri-ənənəvi dini cərəyanların, qeyri-səməvi dinlərin mənsublarının zərərli dini təbliğatı genişləndirdi. Lakin bu cür əməllərlə məşğul olanlar müəyyən vaxtdan sonra qanunsuz fəaliyyətlərinin qarşısını alınacağından öncədən düşünərək gələcəkdə onların missiyasını yerinə yetirə biləcək davamçılar yetişdirdilər.

Ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycanda hakimiyyətə qayıdışından sonra ölkəmizin bütün sahələrində olduğu kimi, dini münasibətlərdə də inkişaf mərhələsinin əsası qoyuldu. Dini ekstremizmə və radikalizmə qarşı mübarizədə mühüm addımlar atıldı. Müxtəlif adlarla fəaliyyət göstərən missioner təşkilatlar Azərbaycandan çıxarıldı və 1997-ci ildə əcnəbilər, vətəndaşlığı olmayan şəxslərin ölkədə dini təbliğat aparmasına qanunla qadağa qoyuldu. Dövlət-din münasibətlərinin demokratik normalar əsasında tənzimlənməsi, radikal təriqətlərin və missioner təşkilatların fəaliyyətinin nəzarətə götürülməsi, tolerant ənənələrin möhkəmləndirilməsi, dini icmalar arasında qarşılıqlı əməkdaşlığın gücləndirilməsi

görə də ölkəmizin milli ideologiyasına bağlı olan, eyni zamanda, müsəlman dövlətlərində tanınan biləcək ruhaniləri ortaya çıxarılması üçün nə etmək lazımdır?

– Azərbaycanda müxtəlif vaxtlarda nüfuzlu dini mərkəzlər və din xadimləri fəaliyyət göstərmişdir. Mirzə Əbu Turab Axundzadə, Axund Mir Məmməd Kərim Mircəfərzadə, Axund Molla Ruhulla Məmmədzadə, Şeyxülislam Axund Molla Ağa Əlizadə kimi maarifçiliyi, yeniliyi, tərəqqini dəstəkləyən din xadimlərimiz olub. Azərbaycanda tarixən müxtəlif ictimai-siyasi quruluşların mövcud olması cəmiyyətin bütün sferalarında olduğu kimi, dini sahəyə də mühüm təsir göstərmişdir. Məsələn, Çar Rusiyası Azərbaycanda özünün ictimai dəyərlərini daha da gücləndirmək üçün dini-etnik vasitələrdən istifadə edirdi. Bu məqsədlə Rusiya

sin ödənişli əsaslarla olması müəyyən çətinliklərə səbəb olurdu. 2018-ci ildə dini fəaliyyətin təşkil sahəsində yüksək ixtisaslı kadrların hazırlanmasını təmin etmək üçün Prezident İlham Əliyevin sərəncamı ilə Azərbaycan İlahiyyat İnstitutu yaradıldı. Bu təhsil ocağı müasir dünyamıza gedən prosesləri mükəmməl bilən, qabaqcıl düşüncəyə malik, eilmə dinin qarşılıqlı əlaqəsini təhlil etməyi bacaran, İslamda vəhdətli təbliğ və təşviq edən, məzhəb ayrı-seçkililiyinə yol verməyəcək kadrlar yetişdirir. Bu tələblər institutda ödənişsiz əsaslarla təhsil alırlar.

Institutda İlahiyyat fakültəsi, Dinşünaslıq, İslamşünaslıq, Dillər və İctimai Fənlər kafedraları fəaliyyət göstərir və ali təhsil pilləsinin bakalavriat, magistratura və doktorantura səviyyələri üzrə yüksək ixtisaslı kadrlar hazırlanır. Sözsüz ki, bu istiqamətdə bəzi problemlərlə də rastlaşırıq. Dinlə bağlı kifayət qədər məlumatı olmayan gənclərin tez bir vaxtda din xadimi kimi formalaşması o qədər də asan olmur. Bu baxımdan gənclərin məzhəb dini kollektiv təhsili aldıqdan sonra İlahiyyat İnstitutuna daxil olmasını daha uğurlu nəticələr verəcəyini düşünürük. Qeyd etmək yerinə düşər ki, Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunun ilk məzun buraxılışı olub və onlardan Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən İslam dininə aid ibadət yerlərində (məscidlər) vakant vəzifələrin tutulması üçün elan edilən müsahibədə uğur qazanaraq din xadimi kimi təyinat alanlar da var.

– Sırr deyil ki, Azərbaycan məscidlərində İrandan təhsil almış ruhanilər əz deyil. Şübhəsiz ki, onların içərisində Vətənimizə bağlı olan insanlar da var. Bu məsələ necə tənzimlənir? Çünki bu yaxınlarda açıqlama verdiniz ki, Azərbaycandakı məscidlərdə İran öz adamlarını yerləşdirib...

– Dini sahəyə təcə milli-mənəvi dəyər və vicdan azadlığı prizmasından baxmaq olmaz. Hər bir dövlət bu sahəyə həm də özünün milli, ictimai və ideoloji təhlükəsizliyi kontekstində yanaşır. Azərbaycanın milli maraqları baxımından biz xaricdə dini təhsili məqsədəuyğun hesab etmirik. Çünki hər bir ölkənin özünəməxsus dövlət-din münasibətləri, hər bir xalqın spesifik dini həyat tərzəri var. Xaricdə dini təhsil Azərbaycan üçün yad olan dövlət-din münasibətlərinin və dini həyat tərzinin ölkəmizə gətirilməsinə və təbliğinə zəmin yaradır. Bu mənada ən doğrusu ölkəmizdə dini təhsil almaqdır. Bunun üçün Azərbaycanda yetərincə şərait var. İrana gəlincə, bu dövlətin əsas məqsədi din pərdəsi altında öz maraqlarını təmin etmək və İrana xas həyat tərzini yaymaqdır. İrandan təhsil alanlar arasında təsir altına düşənlər olub. Onların bəziləri hətta İrandan Azərbaycana əleyhinə təbliğatlarda iştirak edirlər və hərəkatlarında cinayət əməlləri var. Azərbaycanın hüquq-mühafizə orqanları bununla bağlı müvafiq tədbirlər görürlər.

İranda regionda həyata keçirdiyi fəaliyyətin təhlili onu deməyə əsas verir ki, İslam, əslində, bu ölkənin öz məkrli niyyətini gizlətmək üçün vasitədir. İrandakı rejimin əsl məqsədi bu coğrafiyada məzhəbciliyi yaymaq, inkişafın qarşısını almaq, öz nüfuz dairəsini genişləndirmək, kənarda molla rejimini dəstəkləyən kontingent formalaşdırmaqdır. Bunun üçün bütün vasitələrə əl atan İran məscidləri dağıdan, təhqir edən Ermənistanı dəstəkləməkdən, öz müsəlman qardaşına qarşı isə terror təşkil etməkdən çəkinmir. Bu cür çirkin fəaliyyətlə məşğul olan İran öz planlarını reallaşdırmaq məqsədilə adamlarını məscidlərimizdə də yerləşdirməyə çalışıb. Belə cəhdlərin gələcəkdə də olması mümkündür. Amma biz buna imkan verməyirik. Ərazi bütövlüyümüz qədər mənavi bütövlüyümüz də bizim

üçün önəmlidir. Məscidlər mənavi bütövlüyümüzü qorumaq üçün tikdiyimiz qalalardır. Biz o qalaları nə İranda, nə də başqa bir ölkənin adamlarına etibar edə bilərik.

Onu da deyim ki, xaricdə, o cümlədən İranda dini təhsil almış şəxslərin hamısını qaralamaq olmaz. Onların arasında Vətənin, dövlətin sevan, onun mənavi sərhədlərini qorumağa hazır olan insanlar da var. Dini kadrlara münasibətdə konkret prinsipi var: Millətə, ümmətə xidmət, Vətənə, dövlətə sədaqət! Millətə xidmət, dövlətə sədaqət göstərməyən ruhani məscidə fəaliyyət göstərə bilməz. Bunu həm cəmiyyətimizin, həm də dini sahədə fəaliyyət göstərənlərin bilməsi zəruridir.

– Azərbaycanda dünyəvi dövlət-din münasibətləri, multikultural dəyərlər sistemi mövcuddur. İstərdik bu barədə danışsınız.

– Ölkəmizdə dünyəvi dövlət-din münasibətləri yüksək səviyyədə tənzimlənir, dini sahədə sabitlik qorunur, konfessiyalar arasında qarşılıqlı anlaşma və etimad mövcuddur. Dövlət-din münasibətləri Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına, ölkəmizin qoşulduğu beynəlxalq müqavilələrə əsaslanır. Azərbaycan dünyada multikulturalizmin inkişaf etdiyi dövlət kimi böyük nüfuz qazanmışdır. Demokratik dəyərlərdən biri olan dini-etnik tolerantlıq cəmiyyətimizdə mühüm yer tutur. Dövlətimiz dünyada dini azadlıqların qorunması ilə bağlı beynəlxalq təşəbbüsləri dəstəkləyir. Dünyada dini ayrı-seçkililiyin gücləndiyi və dini zəmində qarşıdurmaların artdığı bir dövrdə tolerantlıq Azərbaycanda dövlət siyasətinin tərkib hissələrindən birini təşkil edir. Fəxrli deyə bilərik ki, bu gün dünya birliyində demokratik dəyərlərdən biri kimi təbliğ olunan dini bütövlüyümüzün xalqımızın əsrlər boyu formalaşan və bir çoxlarına örnək olan səciyyəvi xüsusiyyətidir. Azərbaycançılıq məfkurəsinin, milli-mənəvi, dini dəyərlərin təbliği və daha da möhkəmləndirilməsi, multikultural və tolerant ənənələrin qorunması Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin daim diqqət mərkəzindədir. Ölkəmiz dinlərarası və mədəniyyətlərarası dialoqa dünyada sülhün və sabitliyin təmin olunmasının mühüm vasitələrindən biri kimi baxır.

– Məlumdur ki, dini maarifləndirmə işinin səmərəli təşkil həm də ideoloji işin tərkib hissələrindən biridir. Dövlət komitəsi bu sahədə hansı işləri görür?

– Dini maarifləndirmə işinin dövrün tələblərinə uyğun səmərəli təşkilini dini sahədə gedən proseslərin tənzimlənməsi üçün vacib əhəmiyyət kəsb edir. Burada əsas məqsəd insanlara doğru məlumatlar çatdırmaq, baş verən hadisələrin mahiyyəti, dini sahəyə təhdidlər barədə onları xəbərdar etməkdir. Xüsusilə milli-mənəvi dəyərlərimizin qorunması üçün dini maarifləndirmə işinin düzgün təşkil zəruridir. Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi dini radikalizm və ekstremizmə qarşı mübarizə, həmçinin milli-mənəvi dəyərlərimizin təbliği istiqamətində kompleks tədbirlər həyata keçirir.

Dini maarifləndirmə işi onun hədəf qruplarının xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla təşkil edilir. Bu məqsədlə rayon (şəhər) icra hakimiyyətləri və hüquq-mühafizə orqanları əməkdaşlarının, təhsil müəssisələrinin, xüsusilə, orta ümumtəhsil məktəblərinin pədaqəti heyətinin iştirakı ilə tədbirlər keçirilir. Bu tədbirlər risk qrupuna daxil olan sosial qrupların dini fanatizm, radikalizm və ekstremizm meyllərindən qorunması, eləcə də xalqımızın multikultural, tolerant dəyərlərinin təbliği və təşviqi istiqamətində müxtəlif qurumların birgə və ayrıca fəaliyyətlərində effektivliyin artırılmasını nəzərdə tutur.

Dövlət komitəsi tərəfindən dini maarifləndirmə işi konfrans, seminar, vebinar, seminar-trening, "dəyirmi masa" və digər formatlarda həyata keçirilir. Dini maarifləndirmə sahəsində işlər dövlət komitəsinin elektron mətbu orqanı olan "Dövlət və Din" ictimai fikir toplusu və "Cəmiyyət və Din" qəzeti, həmçinin İTV kanalında yayımlanan "Cəmiyyət və Din", SPACE telekanalında efrə gedən "İnam", "Mədəniyyət" kanalında "Haqqın dərgahı" verilişləri vasitəsilə də aparılır. Dini maarifləndirmə işində səmərəliliyin artırılması üçün müvafiq nəşrlərin çap edilməsi böyük əhəmiyyət daşıyır. Dövlət komitəsi və onun tabeliyində Mənavi Dəyərlərin Təbliği Fondu tərəfindən xeyli sayda dini maarifləndirmə xarakterli materiallar, kitab, jurnal və qəzet kimi çap məhsulları ilə yanaşı, sənədli filmlər də hazırlanır.

Müsaibəni aldı:
Anar TURAN,
"Xalq qəzeti"